

Lähtettäjä:

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —
Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry
Annankatu 29 A 16
00100 Helsinki
suojelusihteeri@tringa.fi

Vastaanottaja:

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
PL 36, 00521 Helsinki
kirjaamo.uusimaa@ely-keskus.fi

Lausunto Evitskogin pellonparannushanketta koskevasta YVA-selostuksesta (UUDELY/14587/2023)

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys — Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry:n (rek.nro 116.353, 4350 jäsentä loppuvuonna 2023) tarkoituksena on edistää ja kehittää lintuharrastusta, lintujen- ja luonnonsuojelua sekä toimia alueensa lintuharrastajien ja tutkijoiden yhdyssiteenä. Yhdistyksen toimintaalue on Helsinki ja sen ympäristö (entinen Uudenmaan maakunta sekä Sipoo entisellä Itä-Uudellamaalla).

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa kiittää Uudenmaan ELY-keskusta lausuntopyynnöstä. Yhdistys on perehtynyt Evitskogin pellonparannushanketta koskevaan YVA-selostukseen ja selostuksen liitteisiin ja lausuu mielipiteenään seuraavaa.

Yleistä

Evitskogin pellonparannushankkeen tarkoituksena on korottaa noin 30 hehtaarin kokoista peltoaluetta 1–4 metriä (keskimääräinen korotus selostuksen mukaan 2 m) läjittämällä korotettavalle alueelle yhteensä n. 630 000 m³ rtr ylijäämämaata tarkemmin yksilöimättömiltä rakennustyömailta. Lisäksi tarkoituksena on tehostaa pellon salaojitusta ja muuttaa pellon itäinen osa kosteikoksi, jonka kokonaispinta-alaksi on kaavailtu 2,32 ha ja rakenteista vapaaksi vesipinta-alaksi 1,98 ha.

Nyt nähtävillä ollut ympäristövaikutusten arviointiselostus on suurelta osin hämmästyttävän heikkolaatuinen, puutteellinen ja harhaanjohtava, eikä tuo oleellisia vastauksia ja avoimuutta ohjelmavaiheessa esiin nousseisiin lukuisiin epäselvyyksiin ja merkittäviin ongelmakohtiin. YVA-selostuksen keskeinen ongelma ja puute on se, että hankkeeseen käytettävän maa-aineksen suurta määrää ei edelleenkään perustella riittävästi, eikä käytettävän ylijäämämaan laadun ja puhtauden suhteen onnistuta esittämään minkäänlaista luotettavaa valvonta- ja tarkistusmenetelmää. Maa-ainesten viljelytekniistä tarvetta ei selostuksessa kyetä vakuuttavasti osoittamaan. Toisin sanoen perusteita sille, että hankkeessa ei olisi kyse ympäristönsuojelulain (527/2014) 27 §:ssä tarkoitettusta ja kyseisen lain liitteen 1 mukaisesta ympäristölupaa edellyttävästä maankaatopaikkatoiminnasta, ei ole esitetty. Kaikki edellä mainitut ongelmat ovat olleet hankkeesta vastaavan sekä tämän edustajan ja YVA-konsultin tiedossa koko ympäristövaikutusten arviointimenettelyn ajan. Maa-aineksen viljelytekniisen tarpeen riittävän perustelun ja alueelle tuotavien

maamassojen laadun ja puhtauden valvonnan sivuuttaminen viittaa epäpätevyYTEEN tai asioiden tahalliseen, vilpilliseen peittelyyn. Lisäksi tämä aiheuttaa sen, että arviointiselostus ei täytä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 19 §:n ja ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun valtioneuvoston asetuksen (277/2017) 4 §:n vaatimuksia. Katsomme, että näiden puutteiden osalta yhteysviranomaisen tulee harkita arviointiselostuksen täydentämisen edellyttämistä ja huolehtia täydentämisen jälkeisestä uudelleen kuulemisesta YVA-lain 24 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Hankkeesta vastaava ei myöskään näkemyksemme mukaan ole toiminut arviointimenettelyn aikana YVA-lain 12 §:n edellyttämällä tavalla.

Pellonparannushankkeen luonteesta

Hankkeen käsittely pellonparannuksena on arviointimenettelyn alusta saakka lisännyt voimakkaasti epäluottamusta arviointimenettelyn puolueettomuuteen, sillä ympäristölupaa edellyttävän maankaatopaikkatoiminnan kriteerit täyttyvät sekä oikeuskäytäntöä että ohjekirjallisuutta vasten arvioituna selkeästi. Hankevastaava ja YVA-konsultti esittävät edelleen ohjelmavaiheen tapaan perustelematta, että hyödynnettävää maa-ainesta ei voida pitää luonteeltaan jätteenä eikä hanke tämän vuoksi edellytä ympäristölupaa jätteen ammattimaiseen tai laitospäiseen hyödyntämiseen. Tämä väite ei kestä lähempää tarkastelua.

Ympäristöministeriön 3.7.2015 julkaisema muistio *Kaivetut maa-ainekset – jäteluonne ja käsittely*, johon sekä arviointiselostus että ELY-keskus arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossa viittaavat, sisältää tulkinnan kaivettavien ja hyödynnettävien maa-ainesten jäteluonteesta ja ympäristöluvan tarpeesta. Muistiossa tarkastellaan eräänä esimerkkinä luvanvaraisuutta nimenomaan pellonparannushankkeiden kohdalla ja hahmotellaan kriteerit sille, milloin pellonparannus edellyttää ympäristölupaa jätteen ammattimaisena ja laitospäisenä käsittelynä. Viranomaisen on noston lausunnossaan UUDELY/14587/2023 keskeiseksi kriteeriksi maa-aineksen todellisen, viljelyteknisen tarpeen ja todennut, että arviointiselostuksessa tulee hankesuunnitelmaan pohjautuen esittää arvio siitä, miten ympäristöministeriön muistiossa esitetyt kriteerit täyttyvät. Korostamme, että kriteerien täyttymistä arvioitaessa kyse ei ole aste-eroista ja siitä, täyttyykö jokin kriteeri määrän x ja toinen kriteeri määrän y verran. **Kyse on kokonaisarviointista, jossa kaikkien kriteerien on täytyttävä.** Tämä on oikeuskäytännössä vahvistettu ennakkoratkaisussa KHO:2021:95. Perusteita sille, että pellonparannukseen käytettävä pilaantumaton maa-aines ei ole jätettä, voivat muun ohella olla seuraavat seikat (muotoilut lisätty):

- *kaivettu maa-aines aidosti korvaa kyseiseen tarkoitukseen käytettävää muuta ainetta; ts. **pellon korotus esitettyssä määrin on oikeasti tarpeen ja maanviljelijä hankkisi maa-aineksen muualta, ellei kyseistä rakennustoiminnan sivuvirtana syntyvää maa-ainesta olisi tarjolla; tässä tarkastelussa voi olla merkitystä esimerkiksi sillä, saako maanviljelijä rakennusyhtiöltä korvauksen maa-ainesten vastaanotosta; korvauksen saamista voitaneen yleensä pitää vahvana indikaationa siitä, että maa-aineksen tarve on toissijaista maa-aineksen vastaanotosta saatavaan taloudelliseen hyötyyn nähden***
- *maa-aineksen käytöstä on suunnitelma, jossa muun muassa määritellään maa-aineksen käytön tekniset edellytykset sekä tarvittavien maa-ainesten määrä ja toiminnan kesto ja jonka avulla osoitetaan, että **maa-aineksen käytölle on todellinen tarve** ja että maa-aines tulee hyödynnetyksi jokseenkin välittömästi*
- *maa-aines vastaa laadultaan sellaisia maa-aineksia, joita muutoinkin - ilman nyt tarjolla olevaa rakennustoiminnan sivuvirtana syntyvää maa-ainesta - voitaisiin käyttää mainittuun tarkoitukseen kyseisellä peltoalueella*

- **kaikkien pellolle toimitettavien maa-ainesten pilaantumattomuus varmistetaan riittävällä laadunvarmistusjärjestelmällä**
- maa-aineksen käyttö täyttää kaikki asiaankuuluvat kyseistä tuotetta sekä ympäristön- ja terveydensuojelua koskevat vaatimukset sekä
- toiminnasta ei kokonaisuutena arvioiden aiheudu vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. (YM 2015, s. 20)

Objektiivisesti arvioiden on selvää, että kaikki mainitut kriteerit eivät hankkeessa täyty. Rärkein puute koskee kriteeriä kaikkien pellolle toimitettavien maa-ainesten pilaantumattomuuden varmistamisesta riittävällä laadunvarmistusjärjestelmällä: missään vaiheessa arviointimenettelyä, nyt nähtävillä ollut YVA-selostus mukaan lukien, tällaista laadunvarmistusjärjestelmää ei ole esitetty. YVA-selostuksessa todetaan asiasta seuraavaa:

”Täyttöihin käytettävälle maa-ainekselle tehdään silmämääräinen laadunvarmistus hankealueella. Varsinaisia laadunvarmistusanalysointia ei enää hankealueella tehdä, ellei massojen laadussa epäillä poikkeavuutta normaaliin tilanteeseen. Kaikki maamassat tulevat alueelle pilaantumattomien alueiden rakennushankkeista. Mikäli laadun selvittämistä tehdään, tapahtuu se rakennustyömaalla ennen massojen kuljetusta hankealueelle.” (s. 46)

Toisin sanoen käytettävän maa-aineksen laatua ei lähtökohtaisesti edes pyritä millään tavoin varmistamaan, mutta **mikäli** näin poikkeuksellisesti tehtäisiin, tapahtuisi se rakennustyömaalla. Muutoin laadunvarmistus on arviolta reilun 800 000 tonnin maa-aineksen ”silmämääräistä laadunvarmistusta” hankealueella ja sitä, että sanotaan vailla mitään perusteita maa-aineksen tulevan pilaantumattoman maan rakennustyömailta. Paitsi täysin ala-arvoista ja hyväksymätöntä, ei selostuksessa esitetty käytännössä täytä edes laadunvarmistusjärjestelmän kriteereitä, riittävästä järjestelmästä puhumattakaan. Pilaantumattomuuden kriteereinä kyllä muodollisesti käytetään valtioneuvoston asetuksen 214/2007 mukaisia kynnysarvoja, mutta tämä yksin ei ilman minkäänlaista laadunvarmistusta ja valvontaa merkitse mitään. **Koska kaikki edellytetyt kriteerit eivät näin ollen täyty, on hanketta varten käytettävän maa-aineksen katsottava olevan luonteeltaan jätettä ja toiminnan edellyttävän ympäristölupaa jätteen ammattimaisena ja laitospäivä kätelynä.** Laadunvarmistusjärjestelmän olemattomuus tekee myös osaltaan tyhjäksi kaikki haitallisten vesistövaikutusten estämistä koskevat suunnitelmat ja toimenpiteet.

YVA-selostus ei myöskään onnistu esittämään riittäviä ja vakuuttavia perusteluja sille, että maa-aineksen käytölle on todellinen tarve ja että pellon korotus esitettyssä määrin on oikeasti tarpeen. Selostuksen mukaan ”pengerrettävän maa-aineksen määrää ei voi suunnitelman mukaisesta pienentää, koska alueelle pitää saada riittävä pituuskaltevuus länsi-itäsuuntaisesti” (s. 41), sillä salaojitukselle ja alueen tasaisuudelle esitetyt mitoitusvaatimukset edellyttävät tiettyjen kaltevuuksien täyttymistä. Näitä vaatimuksia ei kuitenkaan avata eikä asiaa perustella sen pidemmin. Suurempi ongelma koskee maa-aineksen käytön todellista tarvetta: selostus havainnollistaa puhtaan kehäpäätelmällisesti sen, kuinka maa-ainesta hankittaisiin ilman rakennustoiminnan sivuvirtana syntyvän maa-aineksen tarjolla oloa muualta, sillä ”hyödyntämisellä korvataan maa-aineksia tai muuta materiaalia, joita olisi muutoin käytetty kyseiseen tarkoitukseen.” (s. 52)

ELY-keskus on selvyyden vuoksi todennut lausunnossaan, että hankkeen ensisijaisella tarkoituksella ei ole merkitystä arvioitaviin ympäristövaikutuksiin. Huomioimme kuitenkin, että tarkoituksella on merkitystä arvioitaessa sitä, tuleeko käytettävää maa-ainesta pitää luonteeltaan jätteenä ja hanketta maankaatopaikkana esitetyn pellonparannuksen sijaan. Hankevastaavan ja rakennusyrityksen (joka tässä tapauksessa on myös edustaja ja hankkeen toteuttaja) olisi helppoa osoittaa maa-aineksen tarpeen ensisijaisuus maa-aineksen vastaanotosta saatavaan taloudelliseen hyötyyn nähden käsittelemällä avoimesti sitä, saavatko maanomistaja ja hankevastaava korvausta rakennusyrityltä. Tämä on toki ilmeisen

mahdotonta, sillä näin toimiminen paljastaisi kiistatta hankkeen ensisijaisen tarkoituksen, jota on läpinäkyvästi yritetty peitellä koko prosessin ajan.

Linnustoselvityksistä ja hankkeen linnustovaikutuksista

Toteutuessaan hanke tulisi oleellisesti heikentämään etenkin levähtävän ja ruokailevan linnuston elinolosuhteita alueella, ja tämä on tunnistettu asianmukaisesti suurena kielteisenä vaikutuksena vaihtoehdon VE 1 kohdalla. Vaihtoehdon VE 2 kohdalla selostus sen sijaan pitää kielteistä vaikutusta keskisuurena pidemmän sopeutumisajan ja alueelle rakennettavan kosteikon kehittymisen vuoksi. Kosteikkojen merkitys levähtäville, ruokaileville ja pesiville linnuille riippuu merkittävästi kosteikon kokonaispinta-alasta ja kasvaa voimakkaasti pinta-alan kasvaessa. Noin kahden hehtaarin kosteikko on aivan liian pieni vaikuttaakseen millään tapaa lieventävästi tai myönteisesti kosteikkolinnuston tilaan, etenkin huomioiden moninkertaisesti suuremman nykyisen kosteikkoalueen hävittämisen negatiivisen vaikutuksen. Koska lähistöllä ei ole vastaavan kokoisia ja tasoisia kosteikkoalueita, ei linnuilla käytännössä ole pidemmästä sopeutumisajasta huolimatta mahdollisuutta siirtyä muille alueille. Näin ollen myös vaihtoehdon VE 2 negatiivisia vaikutuksia on pidettävä suurina.

Hankealueen itäosaan suunnitellun kosteikon osalta selostuksessa ei myöskään oteta kantaa siihen ohjelmavaiheessa esitettyyn kysymykseen, onko rakennettavaa kosteikkoa tarkoitus käyttää riistakosteikkona hankealueella harrastettua metsästystä varten. Tämä vähentää avoimuutta ja lisää epävarmuutta hankkeen linnustovaikutusten kokonaisarviointia ajatellen, sillä tähän tarkoitukseen käytettynä kosteikko lisäisi haitallisia vaikutuksia sekä hankealueella että sen ympäristössä merkittävästi.

Hanketta varten tehdyt linnustoselvitykset eivät ole riittäviä. Levähtäjälaskenta on toteutettu kevätmuuton osalta viiden kerran pistelaskentana aikavälillä 11.3.–2.5.2024, syysmuuton osalta levähtäjälaskentaa ei ole tehty lainkaan. Hankealueella sijaitseva Mossarnan luontainen kosteikkoalue on linnustollisesti merkittävä ensisijaisesti siksi, että se toimii tärkeänä tuki- ja ruokailualueena Lonoks-järvillä pesivälle kosteikkolinnustolle. Lisäksi Mossarnalla on laajemmin merkitystä kevät- ja syysmuuton aikaisena levähdysalueena. **Alueen merkityksen huomioiden levähtäjälaskentaa varten olisi tullut varata vähintään kymmenen kartoituskertaa sekä kevät- että syyspuolella kosteikkolinnuston kartoitusohjeiden mukaisesti, jotta eri lajien muuttokaudet tulevat asianmukaisesti huomioiduksi.** Selostuksen mukaan on ilmeistä, ettei alue ole syysmuuton aikaisena levähdysalueena niin merkittävä kuin keväällä. Pelkän havaintoaineiston pohjalta tällaisen johtopäätöksen tekeminen on kuitenkin mahdotonta, sillä havaintoaineisto koostuu systemaattisen havainnoinnin sijaan satunnaishavainnoista ja antaa puutteellista tietoa alueen syyslevähtäjistä, aivan kuten selostuksessaakin heti edellä mainitun johtopäätöksen tekemisen jälkeen ristiriitaisesti todetaan.

Selostuksessa ei myöskään riittävästi huomioida linnustovaikutuksia Pohjois-Kirkkonummen lintujärvien FINIBA-alueeseen kuuluvien Lonoks-järvien osalta. Vaikutukset arvioidaan pieniksi, vaikka samaan aikaan tunnistetaan todennäköiseksi se, että alueen merkitys levähdysalueena tullaan hankkeen toteutuessa lopulta menettämään kokonaan. Edelleen selostuksessa todetaan, että peltotulvan eli luontaisen kosteikon katoaminen voi jossain määrin heikentää järvien lintujen elinolosuhteita alueella ruokailualueiden vähenemisen myötä. Edellä esitetyn levähtäjälaskentojen puutteellisuuden sekä Mossarnan ensisijaisen linnustollisen merkityksen huomioiden selostuksessa esitetty arvio hankkeen linnustovaikutuksista Stora Lonoksin ja Lilla Lonoksin pesimälinnustoon on selkeä aliarvio. Linnustoselvitysten esittäminen ansaitsee kritiikkiä myös siitä, että pesimälinnustoselvitysten (sekä hankealueen että järvien pesimälinnusto) päivämääriä, kellonaikoja ja sääolosuhteita ei ole esitetty hyvän käytännön mukaisesti lainkaan. Näin ollen niiden riittävyyden arviointi on käytännössä mahdotonta. Tämä vaikuttaa muun ohella vaikutusten arvioinnin luotettavuuteen erityisesti naurulokin kohdalla. Vuoden 2024

kevätkaudella tehdyissä Lonoks-järvien pesimälinnustoselvityksissä ei ole havaittu naurulokkien pesintää järvillä, mutta naurulokkien on havaittu ruokailevan Mossarnan kosteikon alueella. Naurulokkiyhdyshdyskunta on pesinyt Stora Lonoksilla vuosina 2016–2023 runsaimmillaan yli 300 pesivän parin voimin (Mettinen 2024). Naurulokki on kosteikkojen ja rehevien järvien avainlaji, jonka pesintä tarjoaa suojaa useille uhanalaisille kosteikkolinnuille, kuten nokikanoille ja sotkille. Stora Lonoksilla pesivien naurulokkien lukumäärä voi vaihdella voimakkaastikin vuosittain, mutta Mossarnan kosteikon hävittäminen käytännössä varmistaisi yhdyskunnan häviämisen järveltä ja heikentäisi merkittävästi Lonoks-järvien linnuston tilaa.

Selostusta on täydennettävä riittäviin, sekä kevät- että syyspuolella toteutettaviin levähtäjälaskentoihin perustuvalla linnustovaikutusten arvioinnilla.

Lopuksi

Se, ettei perusteltuun kritiikkiin ja palautteeseen ole arviointimenettelyn aikana reagoitu mitenkään ja hankkeesta vastaava sekä YVA-konsultti ovat pyrkineet toistuvasti lakaisemaan hankkeen ongelmat maton alle, on huolestuttavaa ja kertoo ennen kaikkea hankkeen syvistä valuvioista.

Tringa toistaa aiemman kantansa siitä, että Evitskogin aluetta ja Mossarnan luontaista kosteikkoa olisi suotavaa kehittää edelleen lintukosteikkona. Tämä parantaisi kosteikkolinnuston tilaa Uudellamaalla, ei vaatisi merkittäviä investointeja ja kosteikon kehittämiseen, rakentamiseen ja kunnossapitoon on mahdollista hakea esimerkiksi ei-tuotannollisen investoinnin korvausta.

Molemmilla vaihtoehdoilla VE1 ja VE2 olisi Mossarnan kosteikon hävittämisen kautta suuria, kielteisiä ja peruuttamattomia vaikutuksia Pohjois-Kirkkonummen lintujärvien kansallisesti tärkeän lintualueen linnustoon ja selostuksen mukaisesti ilman mitään laadunvarmistusjärjestelmää toteutettuna myös ympäröiviin vesistöihin. Arviointiselostusta ei ole laadittu YVA-lain 19 §:n ja VNa 277/2017 4 §:n edellyttämällä tavalla eikä hankkeesta vastaava ole arviointimenettelyn aikana toiminut YVA-lain 12 §:n vaatimusten mukaisesti. Edellä esitetyn vuoksi Tringa katsoo, että hanketta ei tule toteuttaa.

Helsingissä 13.1.2025

Aleksi Mikola

Puheenjohtaja

Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys —

Helsingforstraktens Ornitologiska Förening Tringa ry

Lähteet

Mettinen, A., Stora Lonoks ja Lilla Lonoks järvien pesimälinnusto 2022. Länsi-Uudenmaan vesi ja ympäristö ry:n raportti 13/2024.

Ympäristöministeriö, Kaivetut maa-ainekset – jäteluonne ja käsittely. Muistio 3.7.2015.